

přísahy vzatého budtež tímto i jinými soudy a úřady za správné považovány; straně však, která prohlásí překlad za nesprávný, jest dovoleno, aby své tvrzení prokázala dle předpisů soudního řádu. §§ 287—292 říz. nesp. Mají-li v nějakém projednávání účastenství svědkové, znalci nebo jiné osoby, které neznají jazyka, jímž se projednávání vede, a nedovedou se vyjádřiti jiným jazykem, jehož mocni jsou soudce a zapisovatel, přizvati má soudce (předseda senátu) k výsledku jich tlumočnicka (§ 123 jedn. ř.). Rovněž i ku projednání s hluchými, němými nebo hluchoněmými třeba přibrati tlumočnicka, pokud nelze se s osobami těmi spolehlivě dorozuměti jinakým způsobem. Účastní-li se sporu procesní zmocněnec neznající jazyka, jímž se projednávání vede, nesmí se tlumočnick přizvati (§ 123 jedn. ř.). Zúčastní-li se tlumočnick jednání ve věcech sporných, musí v jednacím protokolu uvedeno býti jeho jméno a protokol jím podepsán (§§ 207 a 213 c. ř. s.).

IV. Řízení trestní.

Co se tkne řízení trestního, obsahuje § 100 tr. ř. předpis, že spisy, které nejsou sepsány v jazyku při soudě obvyklém a pro vyšetřování jsou důležitý, tlumočnickem mají se přeložiti a s překladem k aktům přiložiti. §§ 163 a 198 tr. ř. ustanovují, že výslech svědka nebo obviněného, kterýž není znalý jazyka soudního (nejsou-li vyšetřující soudce a zapisovatel jeho řeči mocni), má se díti za přibrání tlumočnicka a výslech jeho jak v řeči, v níž svědek neb obviněný jest vyslýchán, tak i v překladu musí býti protokolován. Podle § 164 tr. ř. má výslech hluchoněmých za přibrání osob, které řeči znamením jsou znalé a dříve jako tlumočnicki v přísahu vzaté, se konati.

V. Poplatky.

Poplatky tlumočnicků jsou ponechány v soukromoprávních záležitostech ujednání strany žádající překlad; nestane-li se to však, určí poplatky soud v duchu předpisů platných pro poplatky znalců. Jestliže k překladu nebo soudnímu výsledku v občanských sporech právních povolání jsou úředníci u soudu ustanovení nebo tlumočnicki stále a za plat ustanovení a pod přísahu vzati, povinni jsou práce tyto vykonati bezplatně (§ 290 ř. nesp., § 123 jedn. ř.).

V trestním řízení jsou poplatky tlumočnicků zákonem upraveny (§§ 385—386 tr. ř.). Činí 50 kr. za arch ústního, 2 zl. za arch písemného překladu. Při obtížnějších pracích může soud poplatek o polovici zvýšiti. Jako honorář za čas při jednáních jsou 2 zl. za půl dne, avšak když tlumočnick též protokol píše, 3 zl. ustanoveny. Jestliže jsou úředníci nebo jiné osoby jako tlumočnicki u soudu stále a bezplatně ustanoveny, odpadne každý zvláštní poplatek. Co se týče stravného a likvidace poplatků vůbec, nechť se užije též zásad jako u soudních znalců (viz tento čl.).

Továrny.

I. Pojem.

Dvor. dekret ze dne 17. února 1826 prov. s. z. pro Čechy sv. 8 č. 36 vypočítává jako podstatné znaky továren značný rozsah výroby, veliký počet súčasněných dělníků, značný kapitál provozovací atd. Nyní platný živnostenský řád nemá žádné definice pro továrny. Tuto mezeru mělo vyplniti min. vñ. ze dne 18. června 1883 č. 22.037, ve kterém jako továrny označeny jsou ony živnostenské podniky, ve kterých se vyrábějí neb spracovávají předměty živnostenské tržby v uzavřených dílnách,

kde súčastněno pravidelně více než 20 živnostenských pomocných dělníků, zaměstnávaných tedy mimo jich vlastní obydlí, při čemž pravidlem jest používání strojů jako pomocných prostředků a zavedení dělby práce; které dále rozdílny jsou od řemeslně vedených výrobních živností již i tím, že živnostenský podnikatel sám sice podnik vede, leč nesúčastní se činně ruční výroby; rozdílny jsou i vyšším zdaněním, protokolováním firmy atd. I dle všeobecné mluvy a dle nauky národohospodářské příkládá se označení »továrna«, »tovární výroba« oněm podnikům, jež za účel mají výrobu neb zdokonalení živnostenských výrobků ve velkých množstvích a za tím účelem slučují v uzavřených místnostech větší počet dělníků, kteří po většině pracují pomocí strojů a motorů dle principu dělby práce, t. j. tak, že všichni jsou zaměstnáni při výrobě jednoho a téhož předmětu určitou prací, pravidelně se opakující (roz. spr. s. dv. ze dne 10. prosince 1891 č. 3968, sb. »Budwinski« č. 6302).

II. Rozdíly ohledně ostatních živností.

Živnostenský řád má celou řadu ustanovení, z nichž přesně vysvítají rozdíly továren a ostatních živností, a to:

1. § 96 a) živn. ř. vyměňuje pro tovární dělnictvo normální dobu pracovní (viz čl. Dělníci).

2. Pro továrny jest zákonem předepsán pracovní řád (§ 88 živ. ř. a viz čl. Dělníci).

3. Ustanovení živn. řádu ohledně učňů a mistrů (§ 98 a násl. živ. ř.); taktéž povinnost býti členem společenstva není pro továrny závaznou (§ 108 živ. ř.).

Majitelé továrních podniků nemohou býti nuceni ani ohledně místně odloučených pobočných závodů a skladů svých státi se členy společenstva, poněvadž tovární sklady nejsou samostatnými živnostenskými závody, nýbrž jen součástíou továrního závodu i tehdy, jestliže jsou od nich místně odděleny a zřízeny mimo stanoviště továren (roz. spr. s. dv. ze dne 23. dubna 1892 č. 1317, sb. »Budwinski« č. 6565).

4. Pro děti, které jsou zaměstnávány v továrnách neb větších živnostenských závodech a tím zbaveny možnosti účastniti se vyučování v obecních školách, mají majitelé továren zřídití buď sami neb ve spojení s jinými vlastníky továren dle norem, platných pro zřizování veřejných škol, školy samostatné (§ 60 zák. ze dne 14. května 1869 ř. z. č. 62, viz čl. Školy tovární).

III. Postavení majitele továrny.

Předpokládá se sice pravidelně, že majitel továrny pouze stojí v čele podniku a jej řídí, resp. dotýčnými továrními orgány řídití dává a za tím účelem jim dává direktivy a instrukce, že tedy ruční výroby se nesúčastní; leč z té okolnosti, že majitel živnosti nesúčastní se činně ruční práce, které je bezprostředně nutno ku výrobě produktu, tak jako jeho pomocníci, nemůže býti usouzeno, že tu živnostník výroby se nesúčastní, poněvadž by tu tomuto znaku — účastnění se totiž výroby — byl příkládán příliš úzký význam; neboť jednak z důvodů na snadě jsoucích nemůže býti prostá skutečnost nesúčastnění se ruční práce při výrobě pokládána vůbec za rozhodující znak, jednak však není možno souditi, že jen zaměstnávání se majitele živnosti i pomocníka stejnou prací činí rozdíl mezi obyčejnou a tovární živností. Spíše rozhodným jest jen to, zda dle zařízení podniku a dle způsobu výroby, jež tím jest podmíněna, jeví se býti pracovní síla

podnikatelova jako výrobní činitel (roz. spr. s. dv. ze dne 10. prosince 1891 č. 3968. sb. »Budwinski« č. 6903).

IV. Úřední zjištění.

Zákon neudal, jak již připomenuto, znaky, dle nichž přesně dalo by se vyvoditi, zda v daném případě je tu tovární či jiná živnost, nýbrž ustanovuje toliko, že v pochybnosti, zda určitý živnostenský podnik jest továrnou, rozhoduje politická zemská správa po slyšení obchodních a živnostenských komor a účastněných společenstev (§ 1 odst. 3 ž. ř.). Tím sice rozhodnutí není ponecháno svobodnému uvážení úřadu, přes to však zůstaveno jest úřadu, aby uvážil skutečnou přítomnou povahu podniku, tak že při zkoušení zákonnosti jednotlivého rozhodnutí může se jednati jen o to, zda směrodatné skutečné výrobní poměry dostatečně byly prozkoumány a správně posouzeny (roz. spr. s. dv. ze dne 26. října 1887 č. 1714, sb. »Budwinski« č. 23).

Trafiky tabáční viz Tabák.

Tramway (Koňská dráha).

I. Pojem a význam.

Koňské dráhy, známé pod nejrozšířenějším výrazem »tramway«, jsou podniky pro dopravu osob na veřejných (nejvíce městských) silničních pozemcích. s vozy zvláště k tomu účelu stavěnými a koni na pevných kolejích pohybovanými, jezdící dle zvláštního jednotného jízdního plánu a sazby. V technickém smyslu slova nekryje se přesně pojem koňských drah s pojmem tramway. Síly koňské používalo se ovšem nejdříve a z počátku výhradně k dosažení nahoře označeného účele. Když však později i síla parní, plyn, vzduch, petrolej a elektřina jako síly hybné počaly sloužiti, byl výraz »tramway« pojímán oproti výrazu »koňská dráha« jako výraz širší oproti užšímu. Vlastní zákonné ohraničení těchto pojmů dosud nikde nebylo stanoveno, ačkoliv dosti jest literárních pokusů přesného ohraničení (viz Dra. Huber-a »Tramwayrecht«, Opermann, Stüssi, Bürkli). Theorie zdá se v tom býti za jedno, že tramwayemi mají se rozuměti ony dopravní prostředky, jež slouží ku dopravě ve městech velikých obcích, neb spojují města s jich předměstími a předměstskými obcemi.

Od železnic liší se tramwaye tím, že:

- a) jsou založeny na veřejné, t. j. městské neb obecní půdě,
- b) slouží jen osobní dopravě,
- c) nejsou předmětem pozemkových knih,
- d) jsou koncessovány ministersky a ne říšským zastupitelstvím,
- e) mají jen lehkou základní stavbu, koleje »à niveau« a jen zběžnou staniční službu.

Výraz sám, totiž slovo »tramway« nepodává dostatečné opory pro nezvratně přesné ohraničení pojmu. Zajímá nás pouze potud, že si všude získal takměř mezinárodní domovské právo. V Rakousku pak zvláště odpadá každý další důvod k omezení a přesnému odlišování již proto, poněvadž všechny městské dráhy, hnané motory ať mechanickými či animalními, a jakkoliv pojmenované, spadají nyní pod zákonný pojem lokálních, případně malých (podružných) drah (viz čl. Dráhy).

Tím způsobem kryje se pojem »tramway« u nás s pojmem koňských drah a to tím spíše, poněvadž, jak již nahoře vzpomenuto, první městské dráhy byly dráhy koňské.